

Rebecca Örtman är intresserad av att använda dramatikers kraft för att belysa plötsliga rörelser kring kvinnoroller och kvinnobilder.

FOTO: TOBIAS RECELL

Dramatiken kan förändra våra kvinnobilder

I sin pjäs *Dagmar* sätter Rebecca Örtman ljuset på den ratade hustrun i Hjalmar Söderbergs klassiska kärleksroman *Den allvarsamma leken*, som där är en bifigur medan hennes man Arvid innehar huvudrollen. Dramatikern och regissören Rebecca Örtman kastar om dessa roller och låter pjäsen utspela sig i vår samtid, fem år efter att metoo-rörelsen drog igång. Här följer en mejlintervju med Rebecca Örtman, vars pjäs vi publicerar i detta nummer.

Berätta lite kort om din bakgrund. Under tio år var jag initiativtagare och konstnärlig ledare för RATS Teater i Husby. Vi gjorde vilda och roliga experiment med text, skådespeleri och teknik för att kunna inkludera en flerspråkig publik. Jag är utbildad regissör på Teaterhögskolan i Malmö och har två olika magisterutbildningar i manus för film, radio och tv på Dramatiska Institutet i Stockholm (som idag ingår i Stockholms konstnärliga högskola, redaktionens anmärkning). Jag har studerat på folkhögskolan Biskops Arnö, utbildningen »Att skriva dramatik«. Jag kom i kontakt med scenkonst via min grundutbildning på Svenska Balettskolan. Det tog lång tid innan

jag själv tyckte att jag var en skrivande person, även om jag alltid har skrivit i olika former så såg jag mig själv mer som kropp än ord. Kanske gör jag det fortfarande, men jag är förtjust i ord som också behöver en kropp. Jag skriver både barn- och ungdomspjäser samt dramatik för vuxna, ofta med flickor och kvinnor i ledande roller. Karaktärer som kämpar i patriarkala strukturer, mot en värld som begränsar deras inneboende frihet och fantasi. Som frilansande regissör och manusförfattare har jag arbetat på flera teatrar, både i storstäderna och ute i landet. Variationen berikar mitt skrivande och ofta slås jag av den starka kompetens som finns kring text och dramaturgi på våra teatrar.

Du och Klevgränd Produktion startade 2020 podden *Dramaqueen*, där bland annat pjäsen *agmar* går att lyssna på (och även se som reading). Vad kännetecknar er podd och vad vill ni med den?

Dramaqueen läser in nyskriven dramatik med snabba puckar. Vi vill att det nyskrivna ska kännas tillgängligt och lätt att ta del av. Det är egentligen en klassisk reading, men här i poddformat och även som filmad trekamera-produktion. Skådespelarna träffar varandra för första gången när de står framför mikrofonerna, med manus i handen. Ofta görs läsningen bara som en enda tagning. Det har formen av en öppen kollationering och en filminspelning på samma gång. Grunden

är att det ska kännas generöst och lustfyllt både för de skådespelare som deltar och den publik som lyssnar. Vi vill öka möjligheterna för nyskriven dramatik att nå ut till en bredare publik. Tillsammans med Karin Helander, professor i teatervetenskap och teaterkritiker (Svenska Dagbladet), drev jag Scenpodden. Där fanns en folkbildande tanke, att lyfta fram den rika flora av kompetenser som finns på och bakom scenen. Dramaqueen vandrar vidare i dessa fotspår när publiken bjuds in till en reflekterande del, ett fördjupat samtal om pjäsens tematik, med forskare, konstnärer och kritiker. Samtalet leds, som tidigare, av mig och Karin Helander.

Varför skrev du pjäsen *Dagmar*? Vad vill du förmedla med den?

Min pjäs står i dialog med Hjalmar Söderbergs roman *Den allvarsamma leken*, Gun-Britt Sundströms roman *För Lydia*, samt nutida mediebevakning av de olika metoo-upproppen och debatten som uppstod därefter. *Den allvarsamma leken* utspelar sig vid det förra sekelskiftet med flera historiska händelser inbakade i dramat. På ett liknande sätt blir Gun-Britt Sundströms Söderberg-parafra *För Lydia*, som gavs ut på 1970-talet, ett tidsdokument. Båda romanerna visar hur politiska idéer påverkar Arvid och Lydia, (kärleksparet i Hjalmar Söderbergs roman där Arvid är otrogen mot Dagmar). På samma sätt vill jag med dramat *Dagmar* förhålla mig till samtidens debatt och politik, inte minst med metoo-rörelsens utveckling som fond till det relationsdrama som utspelar sig i pjäsen, nu när det gått fem år efter de initiala metoo-avslöjandena och det börjar bli möjligt att med lite perspektiv se på händelseförlopp, konflikter och tankeförskjutningar. Dagmar är en berättelse om den andre, den som vi ännu inte har fått höra i kärleksdramat mellan Arvid och Lydia. Dagmar är närvarande i båda romanerna som en magnet som påverkar förloppet, men själv utan röst och kropp.

Pjäsen skildrar upplevelser av att vara kvinna i en värld som fortfarande, både på hemmaplan och i offentligheten, i mångt och mycket präglas av ojämlika genusrelationer som kvinnor och män upprätthåller. Jag är intresserad av att använda dramatikens kraft för att sätta fokus på plötsliga rörelser som skett och sker kring kvinnoroller och kvinnobilder, kring berättelser om kvinnor och deras upplevelser. I pjäsen finns några citat med från båda romanerna men i övrigt förhåller jag mig fritt och använder främst romanernas grundstruktur av relationsdrama i samtiden, men denna gång ur den ratade hustruns perspektiv.

Vad skulle du säga kännetecknar *Dagmar*, och hur förhåller hon sig till sina relationer: sin man Arvid, hans älskarinna Lydia, döttrarna, väninnorna ...?

Dagmar är själv sin egen fiende, kan man säga, hon upprätthåller strukturer genom att inte agera och underminerar på så sätt sina egna behov och relationer. Hon lever hellre kvar i en lögn eftersom uppbrott skrämmer henne. Döttrarna är brutala i sin sanning och vill att deras mamma ska ta kliv framåt, men orkar förstås inte ha fokus på henne utan lever sina liv. Deras uppbrott ökar Dagmars oro inför framtiden – vad finns kvar när barnen flyttat ut? Väninnorna längtar efter att de hemligheter som de bär på ska uppdragas, och fruktar samtidigt för det, när Dagmar tvingas att syna sin familjehistoria. Lydia saknar eget lod och vill gärna bli speglad, även av Dagmar, men här har Dagmars självbevaringsdrift hunnit ikapp henne och hon börjar sätta gränser. Med sin kamera skjuter hon av bilder som gör att hon tar tillbaka makten över sitt liv. Genom dessa bilder äger hon sin berättelse. Dagmar börjar i den här pjäsen spela huvudrollen i sitt eget liv, medan Arvid rör sig i periferin. Hans röst ropar i brevkastet men han blir aldrig synlig.

Hur upplever du utvecklingen inom teatervärlden efter metoo-rörelsen? Tycker du att det har skett några förändringar?

Metoo-rörelsen har betytt oerhört mycket för att sätta ljus på de blinda fläckar som finns på teatern. Hur arbetet sett ut innanför institutionernas ramverk har varit svårt för mig, som frilansande scenkonstnär, att kunna ta del av. Därför är det något otroligt viktigt som hänt nu, att fackförbundet Scen & Film bjudit in till ledarutbildning för oss regissörer. På den kursen har jag och andra regikollegor kunnat synliggöra upprätthållandet av egna maktstrukturer och ansvarsområden, samt uppdatera oss i hur det arbetas med den frågan på scenkonstinstitutionerna. Jag tror att det stora förändringsarbetet som behöver göras tar tid och att det är viktigt att vi fortsätter synliggöra och öppna upp låsta rum. Metoo-rörelsen har skapat ett språk för tystnadskulturen, det är värdefullt och något som vi behöver hålla liv i.

Hur skulle ett drömprojekt se ut, enligt dig, om du fick fria händer? Vad skulle du göra?

Jag längtar efter att få arbeta utomlands för att få nya erfarenheter och spänna bågen ytterligare. Jag tycker om att försättas på osäker mark och se vad som händer i mig då. Om jag hade oändliga resurser skulle jag sätta upp operan *Rigoletto* i SF:s gamla filmstudio i Solna. Jag skulle också se till att pjäsen *Dagmar* blev spelad på en spännande scen, kanske på en privatteater. Det är en fantastisk skådespelarensensemble som medverkar i vår reading och som alla är sugna på att ta pjäsen vidare upp på scenen. Vi får se vilken teaterchef som nappar. Hör gärna av er.

Och vad händer i realiteten framöver, i ditt yrkesliv?

Just nu skriver jag på en långfilm med stöd av Svenska Filminstitutet och har också i dagarna haft inlämning av ett grovmanus på ett libretto till Folkoperan, om den somaliska drottningen Arawelo, som tonsätts av Jonas Dominique och kommer sjungas av sopranen Sanna Gibbs. Jag förbereder mitt regiarbete i höstens produktion *Ögonblicket* av Irena Kraus, för Västmanlands Teater, med Ann Petré, Miriam Aída, Eric Bibb och Andreas Kullberg i rollerna. I april har min pjäs *En sten i magen* premiär på Teatro Arca i Havanna. Pjäsen är översatt till spanska av Svenska Institutet, som även kommer översätta pjäsen till fler språk. Jag hoppas att det leder till att jag kan förverkliga den där drömmen om att få arbeta utomlands framöver.

FRÅGESTÄLLARE: BIRGITTA HAGLUND

»Metoo-rörelsen har skapat ett språk för tystnadskulturen, det är värdefullt och något som vi behöver hålla liv i.«